

Г.А. МАТВИЄНКО,

МВП Запорізького інституту економіки та інформаційних технологій

ОРГАНІЗАЦІЯ ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ ПРИВАТНОГО АГРАРНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ НА ОСНОВІ ДОСВІДУ РОЗВИНЕНИХ КРАЇН

Страховання є основним інструментом управління ризиками, який дозволяє мінімізувати збитки господарств і зробити більш прогнозованими доходи сільгоспвиробників. На сьогодні виникає необхідність розвитку комплексних, спеціалізованих програм для виробників, які засновані на субсидованому фінансуванні страховання. Основним завданням розвитку аграрного страховання в Україні є мінімізація негативних результатів у сільському господарстві від стихійних природних явищ, стабілізація доходів сільгоспвиробників при виробництві сільгосппродукції, перед усім стратегічних культур. На даний момент актуальним є визначення ролі держави і страхових компаній в організації аграрного страховання і побудова ефективних і дієвих взаємозв'язків між страховими організаціями і виробниками сільгосппродукції[2;4].

Передумовою розвитку аграрного страховання є обов'язкова участь держави в організації страховання, яка може проявлятися в безпосередньому страхованні ризиків(така форма страховання існує в Греції, Кіпрі) та через підтримку приватного страховання(Іспанія, США, Канада) Сектори агростраховання Іспанії, США і Канади є найбільшими і найефективнішими. В перебудові українського аграрного страховання все більш уваги приділяється міжнародному досвіду з цього питання, при використанні якого можливе використання кращих досягнень в організації аграрного страховання і можливо уникнути помилок. Тому доцільно розглянути більш детально системи організації аграрного страховання в цих країнах[4;6].

Мета статті – обґрунтувати рекомендації по створенню в Україні системи ефективних взаємовідносин між страховими організаціями, урядом та виробниками сільгосппродукції

Іспанія – країна з найбільш розвину-

тою в Європі системою аграрного страховання, вона побудована на згоді між страховиками, страхувальниками та державною адміністрацією. В цілому можна виділити наступні характерні риси даної системи: добровільність страховання аграрних ризиків, покриття ризиків в системі забезпечують приватні страхові компанії на основі солідарної відповідальності (состраховання); держава підтримує і розвиває систему; сільгоспвиробники активно беруть участь в прийнятті рішень по питанням аграрного страховання; виключення представлення прямої державної підтримки у випадку настання катастрофічних випадків. Центральні органи влади виконують наступні функції: планування і загальну координацію системи страховання, через Державне Агентство аграрного страховання(ENESA); державне перестраховання в середині країни, через Консорціум компенсації страховання; контроль за страховою діяльністю через Генеральне управління страхованням[4].

В США федеральна система сільськогосподарського страховання об'єднала програму мультиризикового страховання і програму страховання від катастрофічних збитків (CAT). Всі програми агростраховання в США розробляються Агентством по управлінню ризиками, яке підпорядковується Департаменту сільського господарства і керує Федеральною корпорацією по страхованню урожаю, яка співпрацює з приватними страховими компаніями. Агентство має три підрозділи: страхових послуг(впровадження програм, адміністрування, підтримка), дослідної роботи і контролю. Уряд США представляє декілька видів фінансової підтримки для управління програмою субсидйованого агростраховання: субсидування премій виробникам, компенсація адміністративних витрат

© Г.А. Матвієнко, 2008

страховим компаніям для впровадження субсидованих страхових продуктів, фінансова допомога для покриття катастрофічних збитків, фінансування операційних витрат. До недоліків даної системи можна віднести високі адміністративні витрати та складність контролювати моральну загрозу[2;4].

В Канаді існують спеціалізовані «королівські корпорації»(державні компанії), які є основними постачальниками фінансових і страхових послуг для агросектору, приватні компанії пропонують лише прості страхові продукти(град, окремі ризики). Програми страхування є добровільними для всіх виробників, сільгоспвиробники можуть вибирати з декількох рівнів покриття і цінових опцій для страхування виробництва. Система фінансування та страхування сільськогосподарського виробництва визначається двома головними рисами: широкою участю уряду в програмах кредитування та страхування фермерів та інтегрований підхід до управління ризиками у сільському господарстві[8].

З досвіду країн з розвиненим аграрним страхуванням можна відмітити, що найбільш ефективна форма організації страхування є солідарна участь як держави, так і місцевих бюджетів, професійних об'єднань виробників та страхових компаній. Найбільш ефективні системи агрострахування в країнах, де існують спеціалізовані агентства або партнерські програми разом з приватними страховими компаніями. Партнерські програми обходяться уряду дешевше і дозволяють приватним компаніям додавати до ставок премій адміністративні витрати і процент очікуваного прибутку. Застосування цих систем дозволить ефективно управляти портфелем аграрних ризиків шляхом їх регіональної диверсифікації і передачі катастрофічних ризиків на міжнародні ринки перестраховування. Особливої уваги потребують взаємозв'язки страхової компанії і держави. Економічні розрахунки доводять, що найкращою формою підтримки є здешевлення вартості страхових премій через надання субсидій. Цей підхід є найбільш ефективний, так як дозволяє задіяти ринкові меха-

нізми для більш кращого використання бюджетних коштів. Уряд повинен залучити сільгоспвиробників до управління ризиками, стимулювати їх до застосування кращих технологій, інновацій.

Уряд України повинен розробити стратегічний план створення і розвитку системи страхування аграрних ризиків, з визначенням ролі уряду, типу та рівню підтримки. В багатьох країнах влада розглядає державну підтримку страхування як інвестиції в сільське господарство, які запобігають можливим майбутнім витратам та забезпечують продовольчу безпеку і стабільність. Ефективне страхування можливо тільки при застосуванні системного підходу, що має забезпечити стабілізацію доходів сільськогосподарських виробників та залучення сільгоспвиробників до управління ризиками[1;2].

На сьогодні в Україні аграрне страхування майже не розвинуто. В 2006 році застрахували свої ризики лише 2,3% сільгосппідприємств(включаючи фермерів), було застраховано лише 3,7 % від всіх посівних площ. Страховими компаніями було відшкодовано лише 29 млн.грн. нанесених збитків, тоді як збитки тільки від погодних умов становлять 1-1,5 млрд.грн. щорічно. В розрізі застрахованих сільськогосподарських культур найбільшу питому вагу займає ріпак (18 % від всіх застрахованих культур), пшениця (7%), жито (3%), такі культури як ячмінь, овес, кукурудза, льон, соняшник, цукрові буряки займають незначну частку.

Відповідно до Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України» Міністерством аграрної політики щорічно передбачаються кошти на здешевлення вартості страхових премій, фактично сплачених суб'єктами аграрного ринку. У 2005 році – 54 млн.грн., з них використано всього 5,8 млн.грн., у 2006 році використання збільшилось до 11,7 млн.грн., на 2007 рік передбачено – 50 млн.грн. На 2008 – 200 млн. грн.. виділено на страхування сільськогосподарської продукції, понад 20 тис. сільгосппідприємств зможуть застрахувати ризики втрат від загибелі сільгосподарської продукції на по-

сівних площах понад 8 млн.гектар[3;5].

До характерних рис сучасного страхування можна віднести недостатню пропозицію з боку страхових компаній та високу вартість страхових продуктів. Тому виникає потреба у розбудові нинішньої системи аграрного страхування як неефективної. Постає питання законодавчого урегулювання аграрного страхування. Згідно з законодавством в Україні існує дві форми страхування: добровільне і обов'язкове. Законом України «Про страхування» передбачається добровільне страхування для сільгоспвиробника – страхування майна.

Існує також і обов'язкове страхування сільгоспвиробників. Це страхування врожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень державними сільськогосподарськими підприємствами, врожаю зернових культур і цукрових буряків сільськогосподарськими підприємствами всіх форм власності та страхування тварин на випадок загибелі, знищення, вимушено-

го забою; від хвороб, стихійних лих та нещасних випадків (згідно з переліком тварин, встановлених КМУ). Однак чинне законодавство не передбачає жодної відповідальності за відмову від обов'язкових видів страхування, що значно впливає на обсяги страхування.

Для страхових компаній страхування сільськогосподарських ризиків є перспективним видом. Але цей вид страхування відзначається високою спеціалізацією і специфікою продажу. Оптимальною побудовою організації страхування сільськогосподарських ризиків є делегування продажу і оцінки збитків по страхуванню спеціалізованим брокером і агентам.

В більшості розвинутих країн ринок страхування сільськогосподарських ризиків включає в себе декілька спеціалізованих компаній. Так на прикладі Австралії цей ланцюг виглядає наступним чином:

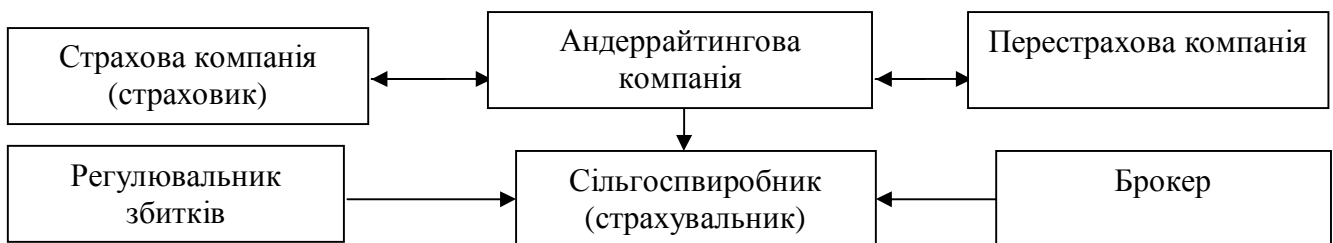

Рис. 1. Організація аграрного страхування в Австралії

В цьому ланцюгу страхова і перестрахова компанія забезпечують лише об'єм утримання ризиків і не витрачають кошти на розвиток сільськогосподарського портфелю. Брокер, андеррайтингова компанія і регулювальник збитків спеціалізуються тільки на сільськогосподарському страхуванні. В функції андеррайтингової компанії входить розробка страхових продуктів, умов страхування, підписання договорів страхування, виконання адміністративних функцій. Андеррайтингова компанія проводить тренінги подавцям полісів і слідкує за збитковістю страхового портфелю.

В основні функції брокера входить

продаж страхових продуктів і вивчення потреб ринку. Всі потреби ринку через брокера вивчає андеррайтингова компанія, яка узгоджує всі зміни з страховою і перестраховою компанією. Брокер проводить маркетингові дослідження та проводить рекламні компанії. Оцінкою сільськогосподарських збитків займається компанія - регулювальник збитків. Представники компанії є досвідчені агрономи. Така система дозволяє підтримувати довгі партнерські взаємовідносини, зберегти стабільність і добитися автоматичного щорічного відновлення договорів. Андеррайтингова компанія може бути як приватна, так і повністю або частково державна(в Іспанії,

США, Канаді). Крім того в Австралії уряд розробив програму депозитів для управління господарством, в рамках якої виробники отримують підтримку для стабілізації доходів господарств. Ця програма впроваджується через комерційні банки та кредитні спілки. Програма дозволяє розмішувати прибуток, який був отриманий в успішні роки, для покриття збитків в не урожайні роки[2;6;7].

В Україні уряд приймає активну участь в страхуванні аграрних ризиків. Згідно проекту «Концепції розвитку системи аграрного страхування» система включає таких учасників:

1) сільськогосподарські виробники та їх об'єднання, які отримують страхові послуги;

2) страхові організації та їх об'єднання у вигляді пулу, які надають послуги сільськогосподарським виробникам;

3) уряд, який реалізує політику держави щодо стабілізації сільськогосподарського виробництва та доходів сільськогосподарських виробників;

4) допоміжні організації (професійні та громадські об'єднання, експертно-правові структури, державні установи) [1;2].

Центральна роль в даній системі має належати уряду, який буде реалізовувати державну підтримку аграрного страхування та узгодження інтересів інших учасників системи. Проектом концепції планується створення Державної агенції з аграрного страхування, в функції якої буде входити забезпечення умов співпраці всіх учасників аграрного страхування, акумулювання, управління та розподіл фінансових ресурсів, збирання та розповсюдження необхідних даних та інформації, проведення наукових та статистичних досліджень в сфері аналізу ринку. Уряд повинен забезпечити стабільність системи, а також прозорість інформації. Таким чином в проекті «Концепції розвитку системи аграрного страхування в Україні» передбачається створення і розвиток спеціалізованих організацій, які будуть спеціалізуватися на сільськогосподарському страхуванні і частково знімуть навантаження по організації і проведенню

страхування з страхових компаній, на яких залишаться функції розробки страхових продуктів, здійснення страхування і пере-страхування. Доцільно також створити спеціальні підрозділи, які будуть допомагати в розробці принципів ефективної страхової практики і в вирішенні проблемних ситуацій між страховиками і страховими компаніями. Це значно економить час і кошти для виробників і страховика. Такі спеціалізовані комітети існують в Канаді(цей комітет вирішує 95% спорів по агрострахуванню), в Агентстві по управлінню ризиками в США і в «Агросегуро» Іспанії.

Уряду важливо побудувати інфраструктуру аграрного страхування і установити ефективні правові взаємовідносини з страховою організацією. А страхова організація повинна максимально прозоро і ефективно будувати взаємовідносини з страхувальниками. На жаль на сьогоднішній день існує мала довіра сільгоспвиробників до страхування із-за нестабільності і несвоечасності розрахунків, великої амплітуди застосування ставок страхових премій. При чому при виборі страховика і оцінки його діяльності сільськогосподарське підприємство повинно отримати наступну інформацію: наявність діючої ліцензії на страхування урожаю; інформація о фінансовій стійкості компанії, розміру власного капіталу; порядок укладення договорів страхування; умови страхування (розміри тарифів, франшиз, знижки); вимогами страховика при настанні страхового випадку. Це необхідний мінімум інформації для вибору сільгосппідприємством страхової компанії.

В свою чергу страхова компанія оцінює сільгоспвиробників при наданні страхових послуг: наявність досвіду роботи по вирощуванню сільськогосподарських культур (як правило від 3 років); використання районованих сортів; забезпеченість сільськогосподарською технікою; якості посівного матеріалу; збереження і покращення землі; використання прогресивних технологій; наявності страхової історії та інше. Все це буде впливати на умови страхування при укладенні договору.

Таким чином, аграрне страхування на сьогодні в Україні не розвинуто. Головним учасником аграрного страхування – Урядом поки ще не розроблено ефективно діючу інституціональну структуру аграрного страхування. Зараз міністерством разом з іншими органами центральної виконавчої влади, УААН, НАНУ та за участю ЄС «Тасіс» підготовлено проект Закону щодо страхування в сільському господарстві, розроблено проект концепції розвитку системи аграрного страхування. Система партнерства зі страховими компаніями є найбільш придатною для України, де послуги по страхуванню будуть оказувати приватні страхові компанії, які будуть відповідати певним вимогам. Держава може допомагати в розробці нових страхових продуктів і підтримувати страховиків адміністративними і інфраструктурними інвестиціями. Зараз більш доцільно використовувати «програмний підхід», приділяючи більше уваги навчальним, маркетинговим і інформаційним заходам. Доцільно також створення спеціалізованого, який би здійснював функції планування і координації аграрного страхування (Державного агентства з аграрного страхування). Також можливо створення професійного арбітражного органу. Приватні страхові компанії в середині країни можуть стримувати ризики аграрного виробництва лише на основі солідарної відповідальності (сострахування). Тому розвиток страхових послуг в Україні, зв'язаний з об'єднанням страховиків в пул. Страхові компанії разом з урядовими установами повинні активно інформувати потенційних клієнтів о перевагах нових продуктів страхування. В свою чергу страхова компанія повинна розробити критерії оцінки страхувальника, а сільгосппідприємства повинні збільшити довіру до страховиків і навчитися вибирати найбільш кращу страхову компанію і оптимальний вид страху-

вання, згідно потреб і обставин підприємства.

Література

1. Проект Закону України «Про аграрне страхування» <http://www.agroinsurance.com.ua/news/Presentationofa/uk/>;
2. Проект концепції «Розвиток системи аграрного страхування» www.agroinsurance.com;
3. Проект Закону України «Про державний бюджет на 2008 рік» http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=79932&cat_id=79880
4. «Аналитический отчет: «Развитие агросектора и реорганизация программы субсидирования страховых премий в Украине для улучшения финансового состояния производителей сельскохозяйственной продукции». Проект «Реформа в сельском хозяйстве, улучшение законодательно-нормативной базы». USAID, Март-Май 2006 г. www.agroinsurance.com;
5. Лузан Ю. «Страхування ризиків у сільському господарстві» щотижневик «Аграрний тиждень» <http://a7d.com.ua/index.php?do=search>
6. Сангаджиева Д. «Страхование урожая сельскохозяйственных культур: построение взаимоотношений со страховой компанией» <http://www.agroinsurance.com>
7. Сосенко О. «Система продажи продуктов страхования сельскохозяйственных рисков» <http://www.agroinsurance.com>.
8. Якубович В., Міжнародна Фінансова Корпорація «Канада. Особливий статус аграрного сектора економіки та програми страхування» <http://forinsurer.com/theme/22/>

Статья поступила в редакцию 11.12.2007